

فراز و فرودهای کتاب‌های آموزشی فنی

بررسی وضعیت کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای و کاردانش
در سال‌های ۹۰ تا ۹۳

بهرورز رضایی

کارشناس سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

اشاره

در شماره‌های گذشته نشریه جوانه، وضعیت کمی و کیفی کتاب‌های آموزشی و تربیتی در دوره‌های مختلف تحصیلی به بحث و بررسی گذاشته شده است. در این شماره وضعیت کتاب‌های دوره فنی و حرفه‌ای و کاردانش مورد بازخوانی قرار گرفته و تلاش شده است ضمن به تصویر کشیدن نمای کلی از وضعیت دوره، فراز و فرودهای ۹ رشته مهم آن، طی این چهار سال بررسی و با یکدیگر مقایسه شود. این گزارش‌ها به مسئولان و کارشناسان می‌گوید که چه تغییراتی باید در سیاست‌گذاری‌های خود به‌وجود آورند و به ناشران و پدیدآورندگان علاقه‌مند نشان می‌دهد که سرمایه‌های خود را به چه سمت‌وسویی هدایت کنند.

مقدمه

گسترش صنعت و فناوری، برآوردن نیاز جامعه به خدمات نیروی انسانی متخصص و کارآمد را در مراکز تولیدی، صنعتی و خدماتی به یک ضرورت بدل کرده است. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، به‌عنوان روش خاص تربیت نیروی ماهر، برای پاسخ‌گویی به نیاز روزافزون جامعه، از سال‌ها پیش در کشور ما توجه قرار گرفته و در کنار مدارسی که دانش عمومی و نظری را به کودکان و نوجوانان ما می‌آموزند، هنرستان‌هایی نیز دایر شده‌اند که در کار آموختن مهارت به آن‌ها هستند.

با این وصف، تغییرات مستمر حوزه صنعت، فناوری و حتی خدمات، چنان پرشتاب است که به مربیان و هنرآموزان ما فرصت نمی‌دهد تا مهارت‌های مورد آموزش خود را در فرصتی کافی و مناسب تدوین کنند و کارایی آن را در یک فرایند آزمایشی محک بزنند و براساس واکنش سطح متوسط هنرجویان کشور، آن‌ها را تعدیل کنند.

برای نمونه عمر کتاب‌هایی که برای آموزش یک نرم‌افزار تدوین شده‌اند، گاه حتی به دو سال نمی‌رسد، به طوری که ممکن است اولین چاپ کتاب، آخرین چاپ آن نیز باشد. گاه میزان تفاوت بین دو سطح از یک نرم‌افزار چنان زیاد است، که کار با افزودن چند فصل جدید یا ویرایش فصل‌های پیشین هم به سامان نمی‌رسد و اساساً کتاب باید از نو نوشته شود و دوباره فرایند کتاب‌سازی را که اغلب چند ماهی زمان می‌برد، طی کند.

اساساً برای حفظ انعطاف در برابر این تغییرات پرشتاب است که برای پاره‌ای از دروس هنرستان‌ها، خصوصاً در شاخه کاردانش، کتاب درسی، به معنایی که در دبستان یا دبیرستان با آن روبه‌رویییم، وجود ندارد و از همین رو فاقد کتاب کمک‌درسی به همان معنی معهود نیز هستند؛ در نتیجه، خوانندگان این کتاب‌ها، نه از منافع این دسته کتاب‌ها سود چندانی می‌برند و نه از آفت‌های آن آسیب می‌بینند. البته این، همه مسئله نیست؛ نبود مخاطب کافی نیز در عدم تولید کتاب‌های کمک‌درسی بی‌تأثیر به نظر نمی‌رسد.

ناگفته نماند که این ویژگی، و به تعبیری «تهدید» می‌تواند با «تدبیر» مناسب به «فرصتی» خوب برای ناشران تبدیل شود و کتاب‌های تولید شده توسط آنان، در صورت سرمایه‌گذاری مناسب، حتی به کتاب درسی هنرجویان تبدیل گردد.

آشنایی کلی با رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد: صنعت، خدمات و کشاورزی که هر یک رشته‌هایی را زیر پوشش خود قرار می‌دهد. در وبگاه دفتر تألیف کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، گروه‌های نه‌گانه فنی و حرفه‌ای به تربیتی که در زیر می‌آید، دسته‌بندی شده‌اند و رشته‌های هر گروه، در

داخل پرناتز آورده شده است:

۱. برق (الکترونیک، الکتروتکنیک)
۲. صنایع دریایی (مکانیک موتورهای دریایی، الکترونیک و مخابرات دریایی ناوبری)
۳. عمران (ساختمان، نقشه برداری)
۴. مکانیک (مکانیک خودرو، تأسیسات، نقشه کشی عمومی، ساخت و تولید، صنایع فلزی، صنایع چوب و کاغذ، صنایع نساجی)
۵. مواد (صنایع شیمیایی، صنایع نساجی، معدن، متالورژی، سرامیک)
۶. خانواده و سلامت (مدیریت خانواده، کودکیاری، تربیت بدنی)
۷. رایانه و حسابداری (رایانه، حسابداری و بازرگانی)
۸. هنر (نقشه کشی، معماری، گرافیک، طراحی و دوخت، صنایع دستی، نقاشی، سینما، پویانمایی، نمایش، پشتیبانی صحنه، چاپ دستی، مرمت آثار فرهنگی، موسیقی شامل رشته‌های: مبانی آهنگ‌سازی، نوازندگی ساز ایرانی و نوازندگی ساز جهانی)
۹. کشاورزی (امور زراعی و باغی، امور دامی، ماشین‌های کشاورزی، صنایع غذایی)

معمولاً ۶۰ درصد دروس این شاخه، درس‌های مشترک و ۴۰ درصد دروس اختصاصی هر رشته است.

در همین وبگاه، شاخه کاردانش در ۲۳ گروه دسته‌بندی شده است که هر کدام از آن‌ها نیز زیرگروه‌های خاص خود را دارند. گروه‌های مذکور از این قرارند:

اداری و مالی؛ امور باغی؛ امور زراعی؛ برق؛ بهداشت و درمان؛ پوشاک؛ جنگل و مرتع؛ حشرات مفید؛ حمل و نقل؛ خدمات اجتماعی؛ خدمات غذایی؛ دام و طیور؛ سرامیک؛ شيلات؛ شیمی؛ صنایع دستی؛ صنایع غذایی؛ عمران؛ کامپیوتر؛ ماشین‌های کشاورزی؛ مکانیک؛ مواد؛ هنر

۶۰ درصد دروس این شاخه نیز درس‌های مشترک و ۴۰ درصد آن دروس اختصاصی هر رشته است. با این مقدمه، اکنون شاید خواندن مقاله پیش رو، با سهولت بیشتر و ابهام یا پرسش‌های کمتری صورت گیرد.

وضعیت کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۳

در سال ۱۳۹۳، مجموعاً ۱۱۳۶ عنوان کتاب آموزشی و تربیتی در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مورد بررسی قرار گرفته است.

مطابق جدول شماره ۱، بیشترین فراوانی با ۵۳۶ عنوان، مربوط به کتاب‌های داستانی است که ۴۷ درصد کتاب‌های ارزیابی شده را شامل می‌شود که البته جزو کتاب‌های اختصاصی رشته‌های

فنی و حرفه‌ای نیستند.

جدول ۱. کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۳

مناسب	جمع	گروه
۶	۱۱	برق
۳۶	۵۰	تربیت بدنی
۱۷	۲۲	حسابداری و بازرگانی
۳۴۳	۵۳۶	داستان
۹	۳۸	رایانه
۰	۱	ریاضی فنی
۶	۶	زبان انگلیسی
۱۰۱	۱۰۳	علوم تربیتی
۰	۲	عمران
۱۱۳	۱۱۳	عمومی
۱	۱	فیزیک فنی
۶	۹	کشاورزی
۱۳	۲۷	کودکیاری
۳	۷	متفرقه
۱۱۵	۱۲۵	مدیریت خانواده
۴	۴	مرجع
۲۱	۲۵	مکانیک
۳۱	۵۶	هنر
۸۲۵	۱۱۳۶	جمع

رشته مدیریت خانواده با ۱۲۵ عنوان رتبه نخست را در بین موضوعات تخصصی این دوره تحصیلی به خود اختصاص داده است. دو موضوع بعدی یعنی کتاب‌های عمومی و علوم تربیتی به ترتیب با ۱۱۳ و ۱۰۳ عنوان نیز جزء موضوعات اختصاصی به‌شمار نمی‌روند و معمولاً از بین کتاب‌هایی که مناسب شناخته می‌شوند به هنرآموز یا هنرجو معرفی می‌شوند.

پس از مدیریت خانواده، هنر با ۵۶ عنوان قرار می‌گیرد و تربیت بدنی با ۵۰، رایانه با ۳۸، کودکیاری با ۲۷، مکانیک با ۲۵ و حسابداری و بازرگانی با ۲۲ عنوان در رتبه‌های بعد قرار گرفته‌اند.

کیفیت کتاب‌های رسیده در سال ۱۳۹۳

محاسبه نسبت کتاب‌های مناسب به کتاب‌های ارزیابی شده در سال ۱۳۹۳، نشان می‌دهد که ۷۳ درصد کتاب‌ها مناسب بوده است.

رقم میانگین کتاب‌های مناسب حوزه فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۳، در مقایسه با رقم میانگین کل کتاب‌های مناسب ۱۰ درصد بالاتر است

اگر کتاب‌های مربوط به سه موضوع گفته شده را نادیده بگیریم و فقط به موضوعات تخصصی بسنده کنیم، این رقم به ۷۰ درصد کاهش می‌یابد.

برای آن که تصور دقیقی از وضعیت کتاب‌های ارزیابی شده و مورد تأیید این دوره تحصیلی به دست آوریم، در این نوشته کیفیت کتاب‌های چهار سال گذشته را مورد بررسی قرار داده‌ایم. در این مسیر با هدف تمرکز بیشتر بر روی موضوعاتی که کتاب‌های بیشتر دارند، از برخی موضوعات کم‌تعداد که در نتیجه نهایی نیز تأثیر قابل توجهی نداشته‌اند چشم‌پوشیده‌ایم.

۹ موضوعی که طی سال‌های گذشته در بین کتاب‌های این رشته از بیشترین فراوانی برخوردار بوده‌اند عبارت‌اند از: برق، تربیت بدنی، حسابداری و بازرگانی، رایانه، کشاورزی، کودکیاری، مدیریت خانواده، مکانیک و هنر.

نگاه کلی به وضعیت کتاب‌ها در چهار سال گذشته

در سال ۱۳۹۰، هنر با ۱۰۵، رایانه با ۹۴، کشاورزی با ۷۸ و مدیریت خانواده با ۲۵ عنوان کتاب چهار جایگاه نخست را در موضوعات مورد بررسی در اختیار داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۱ با وضعیتی تقریباً مشابه با سال ۹۰ روبه‌رو بوده‌ایم؛ هنر با ۷۴ و رایانه با ۵۲ عنوان کتاب همچنان دو جایگاه نخست را به خود اختصاص داده بودند؛ اما مدیریت خانواده با ۳۲ عنوان نه تنها خود را به کشاورزی رسانده بود، بلکه با یک عنوان فاصله، آن را پشت سر گذاشته بود.

در سال ۱۳۹۲ مدیریت خانواده ضمن آن که جایگاه خود را بین سه رشته اول سال حفظ کرده، باز هم یک پله بالاتر آمده است. در این سال هنر با ۹۰، مدیریت خانواده با ۴۵ و رایانه با ۲۷ عنوان کتاب از بیشترین فراوانی برخوردار بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۳، مدیریت خانواده باز هم به رشد خود ادامه داده و این بار جایگاه نخست را از آن خود کرده است. تغییر قابل توجه دیگر در سال ۱۳۹۳، صعود تربیت بدنی به پله سوم و در مقابل سقوط رایانه به پله چهارم است که در سال‌های گذشته در سه جایگاه نخست قرار داشته است. در این سال مدیریت خانواده با ۱۲۵، هنر با ۵۶ و تربیت بدنی با ۵۰ و رایانه با ۳۸ کتاب عنوان کتاب رسیده بیش‌ترین کتاب‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

با تجمیع آمار کتاب‌های ارزیابی شده در چهار سال (جدول ۷)، موضوع هنر با ۳۲۵ عنوان فراوانی بالاتر از موضوعات دیگر قرار می‌گیرد. سه موضوع دیگری که در هر کدام بیش از ۱۰۰ عنوان کتاب در مجموع چهار سال گذشته مورد ارزیابی قرار گرفته است، عبارت‌اند از مدیریت خانواده با ۲۲۷ عنوان، رایانه با ۲۱۱ عنوان و کشاورزی با ۱۲۳ عنوان. تربیت بدنی، مکانیک، کودکیاری، حسابداری و بازرگانی و برق به ترتیب جایگاه‌های بعدی را در اختیار داشته‌اند.

ناشران فعال در حوزه فنی و حرفه‌ای

بخشی از ناشرانی که کتاب‌های خود را برای دبیرخانه

سامان‌دهی می‌فرستند، به طور تخصصی به تولید کتاب‌های فنی و حرفه‌ای اشتغال دارند؛ با این وصف، ناشران بخشی از کتاب‌های این حوزه، در حوزه‌های دیگر نیز فعال هستند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۰ تعداد ۱۲۳ ناشر برای حوزه فنی و حرفه‌ای کتاب فرستاده‌اند؛ در دو سال بعد، از این تنوع کاسته شده و تعداد ناشران طی سال‌های ۹۱ و ۹۲ به ترتیب به ۹۶ و ۸۱ ناشر تقلیل یافته است؛ به عبارت دیگر در سال اول ۲۲ و در سال بعدی ۱۶ درصد از تنوع ناشران کاسته شده است؛ اما در سال ۱۳۹۳ ناگهان این رقم سیر صعودی به خود گرفته و به ۱۶۳ ناشر افزایش یافته است که به معنی رشدی ۱۰۱ درصدی در تعداد ناشران است. این رقم حتی در مقایسه با سال ۹۰ رشدی ۳۲٫۵ درصدی دارد. به عبارت دیگر در سال ۹۳ حداقل ۴۰ ناشر برای اولین بار به جمع همراهان سامان‌دهی افزوده شده‌اند که پیش از آن در این جمع حضور نداشتند. به‌نظر

می‌رسد فعالیت‌های اطلاع‌رسانی دبیرخانه و نیز کارشناسی این حوزه، برای جلب مشارکت ناشران در فرایند سامان‌دهی، مفید و مؤثر بوده است.

با بررسی ناشران کتاب‌ها همچنان مشخص شد که در چهار سال گذشته، جمعاً ۳۲۰ ناشر به‌طور تخصصی برای حوزه فنی و حرفه‌ای و کار دانش کتاب منتشر و به دبیرخانه سامان‌دهی ارسال کرده‌اند. در بین این ناشران، کتاب آبان با ۶۰ عنوان، آوای نور و بین‌المللی حافظ با رقمی بسیار نزدیک به آن، یعنی ۵۸ عنوان و علم کشاورزی ایران با ۵۰ عنوان فعال‌تر از دیگر ناشران این حوزه بوده‌اند.

گفتنی است که این ناشران در ۲۷ شهر کشور پراکنده‌اند که بیشتر آن‌ها، یعنی ۸۷ درصد در تهران فعالیت دارند. در بین ناشران شهرستانی، مشهد در جایگاه نخست و قم پس از آن قرار دارد و اصفهان و تبریز با رقابتی شانه‌به‌شانه، در جایگاه بعدی ایستاده‌اند. سه شهر نسبتاً فعال بعدی هم قزوین، شیراز و همدان‌اند که فاصله بسیار اندکی از هم دارند. در بین ناشران شهرستانی، جهاد دانشگاهی مشهد با ارسال ۳۴ عنوان کتاب پیش‌تاز بوده و موجب شده است شهر مقدس مشهد جایگاه نخست را در بین شهرستان‌ها به خود اختصاص دهد.

مقایسه کیفیت کتاب‌ها در چهار سال گذشته

مطابق جدول‌های (۲ تا ۵)، میزان کتاب‌های مناسب از کل کتاب‌های ارزیابی شده در نه موضوع تخصصی فنی و حرفه‌ای در سال ۱۳۹۰، به طور متوسط برابر ۵۷ درصد بوده است. این رقم در سال بعد، به ۵۲ درصد کاهش یافته اما در سال ۱۳۹۲، به رقم شگفت‌انگیز ۷۹ درصد رسیده است. به این ترتیب کاهش پنج درصدی سال ۱۳۹۱ در سال بعد با رشدی ۲۵ درصدی جایگزین شده است؛ گرچه این رقم در سال ۱۳۹۳ دوباره کاهش

در سال ۱۳۹۳ تعداد
۱۶۳ ناشر، از ناشران
کتاب‌های فنی، در امر
سامان‌دهی مشارکت
کرده‌اند که این رقم
نسبت به سال پیش
۱۰۱ درصد رشد نشان
می‌دهد

یافته و روی رقم ۷۰ درصد ایستاده است، با این وصف در مقایسه با وضعیت سال‌های ۹۰ و ۹۱ یک رشد خوب به شمار می‌آید. این رقم، در مقایسه با رقم میانگین سال ۱۳۹۳ در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (که ۶۰ درصد اعلام شده است) نیز حکایت از آن دارد که کیفیت کتاب‌های فنی ۱۰ درصد بیش از سطح میانگین است. به نظر می‌رسد تعداد بالای کتاب‌های مدیریت خانواده در سال ۹۳، با میانگین ۹۲ درصد کتاب مناسب، در این نتیجه بی‌تأثیر نبوده است.

جدول ۲. کتاب‌های نه گروه تخصصی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۰

گروه	جمع	مناسب	درصد مناسب
برق	۱۷	۱۰	۵۹٪
تربیت بدنی	۱۶	۱۳	۸۱٪
حسابداری و بازرگانی	۱۸	۸	۴۴٪
رایانه	۹۴	۴۰	۴۳٪
کشاورزی	۷۸	۵۱	۶۵٪
کودکیاری	۳	۱	۳۳٪
مدیریت خانواده	۲۵	۹	۳۶٪
مکانیک	۲۰	۱۱	۵۵٪
هنر	۱۰۵	۷۱	۶۸٪
جمع	۳۷۶	۲۱۴	۵۷٪

جدول ۳. کتاب‌های نه گروه تخصصی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۱

گروه	جمع	مناسب	درصد مناسب
برق	۱۵	۴	۲۷٪
تربیت بدنی	۴	۳	۷۵٪
حسابداری و بازرگانی	۱۱	۷	۶۴٪
رایانه	۵۲	۱۷	۳۳٪
کشاورزی	۳۱	۲۳	۷۴٪
کودکیاری	۲۰	۱۳	۶۵٪
مدیریت خانواده	۳۲	۸	۲۵٪
مکانیک	۱۶	۵	۳۱٪
هنر	۷۴	۵۳	۷۲٪
جمع	۲۵۵	۱۳۳	۵۲٪

جدول ۴. کتاب‌های نه گروه تخصصی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۲

گروه	جمع	مناسب	درصد مناسب
برق	۷	۴	۵۷٪
تربیت بدنی	۱۱	۱۰	۹۱٪
حسابداری و بازرگانی	۶	۳	۵۰٪
رایانه	۲۷	۲۴	۸۹٪
کشاورزی	۵	۲	۴۰٪
کودکیاری	۱۴	۶	۴۳٪
مدیریت خانواده	۴۵	۳۶	۸۰٪
مکانیک	۱۸	۱۴	۷۸٪
هنر	۹۰	۷۸	۸۷٪
جمع	۲۲۳	۱۷۷	۷۹٪

جدول ۵. کتاب‌های نه گروه تخصصی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۳

گروه	جمع	مناسب	درصد مناسب
برق	۱۱	۶	۵۵٪
تربیت بدنی	۵۰	۳۶	۷۲٪
حسابداری و بازرگانی	۲۲	۱۷	۷۷٪
رایانه	۳۸	۹	۲۴٪
کشاورزی	۹	۶	۶۷٪
کودکیاری	۲۷	۱۳	۴۸٪
مدیریت خانواده	۱۲۵	۱۱۵	۹۲٪
مکانیک	۲۵	۲۱	۸۴٪
هنر	۵۶	۳۱	۵۵٪
جمع	۳۶۳	۲۵۴	۷۰٪

رایانه (۴۳ درصد) زیر رقم میانگین قرار داشته‌اند. نتیجه مذکور طبعاً به این معنی است که ۵۷ درصد کتاب‌های رایانه نتوانسته‌اند در عبور از خان ارزیابی کارشناسان، نمره لازم را به دست آورند. این نسبت در بین کتاب‌های تربیت بدنی ارزیابی شده، فقط ۲۳ درصد بوده است.

فراز و فرود کتاب‌ها به تفکیک موضوع

بررسی جزئی‌تر هر موضوع در مجموع چهار سال مورد مطالعه، آگاهی دقیق‌تری از کمیت و کیفیت کتاب‌های هر گروه و افت و خیزهای آن در اختیار علاقه‌مندان، خصوصاً پدیدآورندگان و ناشران کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای، می‌گذارد. این اطلاعات که به صورت اجمالی در جدول شماره ۷ نشان داده شده است، از مقایسه جدول‌های شماره ۱ تا ۴ به دست آمده است.

برق

موضوع برق مطابق جدول شماره ۷، طی چهار سال گذشته، بین گروه‌های نه‌گانه، از کمترین تعداد کتاب ارسالی (۵۰ عنوان) برخوردار بوده است. میانگین کتاب‌های مناسب آن نیز در مقایسه با میانگین کلی بسیار پایین است و در جدول تنها یک پله بالاتر از کتاب‌های رایانه قرار می‌گیرد.

تربیت بدنی

تربیت بدنی، چنان‌که اشاره شد، طی سال‌های ۹۰ تا ۹۲ از حیث فراوانی کتاب هیچ‌گاه در سه یا چهار جایگاه نخست جایی نداشته است. اما ارسال ۵۰ عنوان کتاب در سال ۱۳۹۳ موجب شد جایگاه تربیت بدنی، به رتبه سوم ارتقا یابد. با این

وصف، از نظر کیفیت، بالاترین درصد کتاب‌های تأیید شده با ۷۷ درصد کتاب مناسب، متعلق به گروه تربیت بدنی است.

حسابداری و بازرگانی

گروه حسابداری و بازرگانی، در مقایسه با گروه‌های دیگر، پس از برق کمترین کتاب ارسالی را به خود اختصاص داده است. سال ۱۳۹۳ با ۲۲ کتاب از این نظر بهترین سال برای گروه حسابداری به شمار می‌رود. از نظر کیفیت نیز فقط ۶۱ درصد کتاب‌های این گروه از استانداردهای لازم برخوردار بوده‌اند که سه درصد از رقم میانگین کمتر است.

رایانه

بیشترین تعداد کتاب‌های گروه رایانه در سال ۱۳۹۰ (با ۹۴ عنوان) و ۱۳۹۱ (با ۵۲ عنوان) ارسال شده‌اند. در دو سال گذشته تعداد کتاب‌های این گروه دچار کاهش بسیار محسوسی شده است. از نظر کیفیت، کتاب‌های گروه رایانه در بین گروه‌های مورد

عامل مؤثر دیگر در کاهش درصد کتاب‌های مناسب در سال ۱۳۹۳، تشویق ناشران بیشتر به مشارکت در فرایند سامان‌دهی در این سال بوده است. می‌توان احتمال داد ناشران جدید با معیارهای ارزیابی دبیرخانه سامان‌دهی آشنایی دقیقی نداشته‌اند. بنابراین این پیامد را می‌توان نتیجه کوتاه‌مدت افزایش ناگهانی ناشران مشارکت‌کننده تلقی کرد که البته در درازمدت و در صورت استمرار همکاری و تعاملات بعدی، می‌تواند به خواسته مطلوب سامان‌دهی منجر شود.

گفتنی است بر اساس جدول شماره ۶، رشد ۳۴ درصدی ورود کتاب به مجموعه در سال ۹۰، در سال‌های ۹۱ و ۹۲ به صورت پیاپی کاهش یافته است؛ چنان‌که رشد ۴۰ درصدی سال ۱۳۹۳ نیز نتوانسته است تعداد کتاب‌ها را به سال ۹۰ برگرداند.

جدول ۶. کتاب‌های ارزیابی شده دوره تخصصی فنی و حرفه‌ای و کاردانش طی سال‌های ۹۰ تا ۹۳

سال	کتاب‌های ارزیابی شده	تغییر
۱۳۹۰	۵۵۲	۳۴٪ + *
۱۳۹۱	۲۸۲	۴۹٪ -
۱۳۹۲	۲۶۰	۸٫۵٪ -
۱۳۹۳	۴۳۳	۴۰٪ +

* این رقم نسبت به مجموع کتاب‌های مناسب و نامناسب سال ۸۹ (۳۶۳ عنوان) محاسبه شده است.

سیر کیفی کتاب‌ها به تفکیک موضوع

مقایسه کیفی کتاب‌ها در چهار سال گذشته، حکایت از آن دارد که در نه رشته مذکور به طور میانگین ۶۵ درصد کتاب‌ها توانسته‌اند با کسب عنوان کتاب مناسب، از خان ارزیابی عبور کنند. عبور از این خان، بدان معنی است که این کتاب‌ها از حداقل استانداردها برخوردار بوده‌اند؛ اما این بدان معنی نیست که همه کتاب‌ها در یک سطح از کیفیت قرار داشته‌اند.

مقایسه مجموع کتاب‌های مذکور طی چهار سال، شاید بتواند نشان دهد که کتاب‌های هر گروه به‌طور کلی از چه جایگاهی در نزد ارزیابان دبیرخانه سامان‌دهی برخوردار بوده‌اند.

بر اساس جدول شماره ۷، در بین نه گروه تخصصی، نسبت کتاب‌های مناسب به کتاب‌های ارزیابی شده در پنج موضوع تربیت بدنی (۷۷ درصد)، مدیریت خانواده (۷۴ درصد)، هنر (۷۲ درصد)، کشاورزی (۶۷ درصد) و مکانیک (۶۵ درصد) بالاتر از حد میانگین چهار ساله بوده است؛ حال آن‌که کتاب‌های حسابداری و بازرگانی (۶۱ درصد)، کودکیاری (۵۲ درصد)، برق (۴۸ درصد) و

نسبت کتاب‌های مناسب در پنج موضوع تربیت بدنی، مدیریت خانواده، هنر، کشاورزی و مکانیک بالاتر از حد میانگین چهار ساله بوده است و به‌طور میانگین از کیفیت بهتری برخوردار بوده‌اند

بررسی، کمترین سطح کیفیت را از آن خود کرده‌اند؛ به طوری که فقط ۴۳ درصد کتاب‌های این گروه مناسب شناخته شده‌اند که ۲۱ درصد پایین‌تر از رقم میانگین است. به نظر می‌رسد تحولات بسیار سریع در این حوزه، موجب تولید کتاب‌های ترجمه‌ای، بدون توجه کافی به کیفیت، شده باشد. بدیهی است با بررسی فرم‌های داوری ارزیابان، می‌توان تصویر دقیق‌تری در این باره ارائه داد.

جدول ۷. کتاب‌های نه گروه تخصصی فنی و حرفه‌ای و کار دانش در سال‌های ۱۳۹۰ - ۱۳۹۳

گروه	جمع چهار سال	تعداد مناسب	درصد مناسب
برق	۵۰	۲۴	۴۸٪
تربیت بدنی	۸۱	۶۲	۷۷٪
حسابداری و بازرگانی	۵۷	۳۵	۶۱٪
رایانه	۲۱۱	۹۰	۴۳٪
کشاورزی	۱۲۳	۸۲	۶۷٪
کودکیاری	۶۴	۳۳	۵۲٪
مدیریت خانواده	۲۲۷	۱۶۸	۷۴٪
مکانیک	۷۹	۵۱	۶۵٪
هنر	۳۲۵	۲۳۳	۷۲٪
جمع	۱۲۱۷	۷۷۸	۶۴٪

کشاورزی

گروه کشاورزی در مجموع چهار سال، چهارمین جایگاه را به خود اختصاص داده است، این جایگاه مرهون کتاب‌هایی است

که در سال ۱۳۹۰ به دبیرخانه ارسال شده است. در این سال طلابی، کتاب‌های ارسالی این گروه بالغ بر ۷۸ عنوان بوده است. در سال بعد تعداد کتاب‌ها به ۳۱ عنوان کاهش یافته است و در سال‌های بعدتر به کمتر از ۱۰ عنوان رسیده است. کتاب‌های حوزه کشاورزی، از نظر کیفیت نیز در رتبه چهارم قرار دارد. بر اساس جدول شماره ۷، در چهار سال گذشته به طور میانگین ۶۷ درصد کتاب‌های حوزه کشاورزی مناسب شناخته شده است.

کودکیاری

گروه کودکیاری، هم از حیث فراوانی کتاب و هم از نظر کیفیت، در رده هفتم قرار دارد. به طور کلی در این گروه ۶۴ کتاب بررسی شده است که فقط ۵۲ درصد آن مناسب بوده است (یعنی ۱۲ درصد پایین‌تر از سطح میانگین).

مدیریت خانواده

گروه مدیریت خانواده همان‌طور که اشاره شد، به لحاظ کمی، از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، هر سال یک درجه بالاتر آمده است و در سال آخر با ۱۲۵ عنوان کتاب با فاصله‌ای چشم‌گیر در صدر جدول قرار گرفته است. تأیید ۹۲ درصدی کتاب‌های این گروه در سال ۱۳۹۳، با توجه به فراوانی آن‌ها، حتی بر نرخ میانگین کتاب‌های مناسب اثر گذاشته است. با این وصف، این گروه از نظر تعداد کتاب در مجموع چهار سال، در جایگاه دوم قرار گرفته است. همین جایگاه را از حیث نسبت کتاب‌های مناسب دارد. ۷۴ درصد کتاب‌های این گروه مناسب شناخته می‌شود که رقم قابل توجهی است و با بالاترین رشته (یعنی تربیت بدنی) ۳ درصد فاصله دارد.

مکانیک

گروه مکانیک از گروه‌هایی است که کمتر دچار افت و خیز شده است. در این گروه هر سال تقریباً در حدود ۲۰ کتاب به دبیرخانه ارسال شده است. از نظر کیفیت نیز ۶۵ درصد کتاب‌های گروه مورد تأیید قرار گرفته‌اند که تقریباً در حد رقم میانگین است.

هنر

گروه هنر از نظر تعداد کتاب، در سه سال ۹۰ تا ۹۲ نخستین و در سال ۹۳ دومین جایگاه را به خود اختصاص داده و در مجموع چهار سال نیز با ۳۲۵ کتاب ارسالی با فاصله‌ای نسبتاً زیاد، بالاتر از تمام گروه‌های دیگر قرار داشته است. در این گروه، به طور متوسط سالیانه بیش از ۸۰ کتاب دریافت و ارزیابی شده است. این گروه خود شامل ۱۴ زیرگروه است و همین تنوع، می‌تواند علت فراوانی کتاب‌های گروه را توجیه کند. از حیث کیفیت نیز ۷۲ درصد کتاب‌های گروه مناسب تشخیص داده شده‌اند که ۸ درصد از رقم میانگین بالاتر است.